

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Йоана Минкова Спасова-Дикова,
Институт за изследване на изкуствата – БАН,
научно направление 8. 4. „Театрално и филмово изкуство”,
e-mail joanasd@yahoo.co.uk
по конкурс за присъждане на
образователна и научна степен „доктор”
на Боян Георгиев Ценев,
с дисертация на тема:
„Митопоетични контексти в трансмедиите“,
НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“,
научно направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство”,
научен ръководител проф. д. изк. Мая Димитрова

Анализ на дисертационния труд

Общият обем на труда е 130 страници. Дисертацията има ясно обособена структура и се състои от увод, 8 глави, заключение, библиография от над 50 източника. Има и представена филмография от 81 заглавия.

Дисертантът Боян Ценев формулира точно целта на изследването като посочва, че тя е: „да разгледа подробно позицията на разказа в диалекта на ризомните влизания/вливания. Трансмедията е карта, която е отворена, свържима във всички свои измерения, разглобяема, преобратима, способна постоянно да търпи видоизменения и обема създадените разкази – монолитни структури, съдържащи генеалогия, текстуалност, хронология, логос и мит в себе си, слепвайки се с тях, разкъсвайки себе си и тях и интензифицирайки техния кинопотенциал в основния дискурс, който е експониран в тезата“. В целите на дисертацията е включено и намерението да се представят коментиранияте топови от трансмедията-карта като част от цялостен екранен наратив, функциониращ като екранен архив и анализирането на филмовите артефакти в контекста на тяхната историческа консервация в музейна среда.

Основна теза на изследването е, че сродяването на трансмедийните светове по ризомна схема (принципи на свързване на корените, от ризома: коренище; Делюз, Гатари – бел. Й. С.) дава възможност всеки да избере своята изначална точка на влизане в различно време, момент и начин с взривена хронология. Трансмедията не поставя граници и не обхваща „територии“ на говорене. Със своята хоризонталност и полиаморфност тя е винаги отворен инструмент, през който разказите се пречупват и достигат до зрителското съзнаване и несъзнаване. Изградените от разкази светове са съставени от други разкази, които на свой ред също могат да се разкъсват, заглъхват, умножават и делят в производствения кинопроцес.

Методологията на изследването е интердисциплинарна и следва научни подходи от сферата на кинознанието, семиотиката, литературната теория, културната антропология. Споделят се базисни възгледи от научни трудове на изтъкнати световни и национални капацитети в съответните области като

референтни източници на български и английски език, които имат фундаментален принос за анализиране на митопоетичните контексти в трансмедийните в дигиталната епоха.

Дисертацията има специфична, но стройна мозаечна структура.

В Увода са поместени обосновка на предмета и обекта на изследване, формулирана е основната теза, посочени са целите и методологията на изследване. Той представлява и въведение в дигиталните трансмедийни реторики (Дженкинс) като в подточката към уводната част „Трансформации на Големия разказ в дигитална среда“ се разглежда детайлно природата на трансмедийните светове като проекции на Големите разкази в дигиталната епоха.

В първа глава „*Transmedia-Mappa mundi*. Терминологични концепти“ се предлага обосновка на терминологичния концепт за „трансмедия-карта“, който е основен за дисертацията. Определят се и други ключови понятия.

В следващите глави се изследват конкретни обекти като топоси на картографиране на трансмедията-карта, всяка със специфичен митопоетичен ключ, през който да бъде разглеждана.

Във втората глава „Чукът на Тор – трансмедийни конотации“ интерпретативната природа и аугментирането на литературите и екранните художествени образи е проследена през конкретни примери. Обърнато е внимание на спецификата на възприемане в епохите на Ранната и Късната Модерност. Образът на божествения чуконосец, видян през творчеството на поета и художника Уилям Блейк, сътворяващ и олицетворяващ индивидуалния порив за себеосъществяване, кулминиращ в неговия герой Лос, и глобалния и всепроникващ поглед на екранния персонаж на Марвел Тор, чиято битийна характеристика е надскачането на всяка медия и понятие за индивидуалност.

В главата „Геройският модус като артефакт на трансмедийна територия“ основният обект на изследване е Джеймс Бонд като олицетворение на вечната надпревара на героя със смъртта и „живият“ артефакт като носител на няколко символни значения – космогонно, търговско, метавселенско.

В четвърта глава „Митологемата за несбъднатия пожелан филм *Barbenheimer*“ вниманието се насочва към актуални културни явления, свързани с митологемата, заложената във феномена *Barbenheimer*, където филмите „Барби“ и „Опенхаймер“ са анализирани като двете страни на зрителското желание, които се смесват, срещат, диалогизират, доколкото съдържат в себе си Ерос и Танатос, любовта и смъртта на прага на зрителското (пре)задоволяване.

Петата глава е посветена на разглеждане на трансмедийните хранилища в Големия разказ. Ако Големият разказ в предишните глави за героизма в неговата вариативност е изследван в неговата активна, движеща, всепроникваща и имитираща роля в наративните вселени, в тази част се проследява неговия *stasis* чрез опита да се съхрани и предаде посредством паметта и нейните прояви. В центъра на внимание попадат архетипните мотиви за устременост към божественото чрез придобиване на ново знание, които отвеждат към архаични митологически пластове и прометеевското престъпване на божия заповед. Важен акцент е изследването на влиянието на филмовия експресионизъм върху българската култура от 20-те години на XX век, както и върху творчеството на

Светослав Минков.

Главата „Музеят като виртуална и реална територия на трансмедията-карта“ следвайки идеята на Джени Кид разглежда музейните институции в актуализираната им функция на трансмедийни продукти и ролята на киното като архив. Подчертава се, че в съвременните условия невъзможността разказът да бъде „задържан“ в границите на собственото си изписване, разкрива и неговата роля в мрежата от текстове и интертекстуални връзки, които се родят с трансмедийния разказ и допускат музеят да приеме важна повествователна роля в новите дигитални „реторики“.

Романът „Името на розата“ като съдържател на многопластова текстуалност както и неговите екранизации – филмът на Жан-Жак Ано и телевизионният сериал на Джакомо Батиато са основни обекти на внимание в следващата глава „Трансмедийният палимпсест с „Името на розата“ – историята скрита и открита“, в която те са разположени върху трансмедията-карта през призмата на есхатологията. В случая Ценев е категоричен, че Умберто Еко прави нещо изключително важно за популярната култура – дава автентично знание за една културно-историческа епоха, която е жизнен реферативен компонент в топографското и иконографското изграждане на съвременните фантастични жанрове.

В последната глава „Антиутопични топоси на трансмедията-карта“ погледът се обръща към антиутопията като място, което винаги е актуално, доколкото съдържа потенциала да се реализира като ужасно бъдеще на обществото и зрителя. Дисертантът напълно правомерно прави изводи, че развитието на немястото и превръщането му в основно място при изграждането на антитеза и разкриващо „тъмната“ страна на привидно перфектното място, земния Рай или еволюиралото бъдеще, се разгръща във виртуалния свят. Тези процеси могат да бъдат проследени през редица примери в киното: от богатия на вдъхновения и имитации немски експресионизъм, през екранизациите на класическите антиутопични литературни произведения на ХХ век, през авторския почерк в екранната изразност на Тери Гилиъм и Тим Бъртън, стигайки до жанровите реализации по темата, с мощното навлизане на фентъзи вселените през последните десетилетия. Според Ценев в ХХI век, доколкото „антиутопията е анти на немястото“, тя е формиран трансмедийен топос, който се сбъдва през катарктични и променящи събитийността и историята действия.

В заключение Ценев прави извода, че Големият разказ не е мъртъв, той е приспособил похватите си към настоящата медийна среда и изискванията на аудиторията. Ако изначалното разбиране за трансмедията я поставя в индустриална рамка, където всеки свят е затворен, има своя логика, закони и структура с една ясна цел – икономическа печалба, то еволюиралото разбиране за трансмедията в дигиталната епоха застъпва тезата, че става въпрос за функционирането ѝ като ризома. Така тя задава и следва хода на индивидуалната интерпретация и разширява артистичните културологични граници в разбирането за нейната същност, разгледана в митопоетични контексти.

Описание на приносите

Бих искала да изтъкна, че основните приноси на труда се състоят в неговата

актуалност, изключителна оригиналност, нестандартност и иновативност при научния анализ на проблемите, разгледани през конкретно подбрани красноречиви примери. Принципно съм съгласна с посочените от докторанта приноси, които са свързани с това, че в изследването за първи път в българското кинознание се мотивира обектът на дисертацията, а именно трансмедиаалността, като самостоятелна територия за научно изследване; фокусът на тезите се ситуира в епохата на новата модерност, върху анализа на подбрана екранна емпирика от последните 30 години, което обуславя актуалността на труда; защитава се тезата за съхранение на Големия разказ в състояние на криза в постмодерната ситуация; мотивира се структурата на тезата като съотносима със семиотичния конструкт „ризома“, задаващ адекватна методология към процесите и обектите на анализ в екранните вселени; изследва се феноменът на неомитологизация в трансмедиаите; в анализите се разработва новаторска терминология, която изгражда обединителни понятийни ресурси на интердисциплинарен терен – изкуствоведски, семиотичен и медиатичен; доказва се научната функционалност при употребата на инструментални термини „трансмедия-карта“ и „киното като архив“ като адекватна за целите на изследването, което разширява традиционното разбиране за обекта на трансмедийния феномен в дигиталната епоха; анализът на комуникативните параметри в трансмедийния феномен се разглежда върху естетическа територия, като се надгражда идеята за функционирането му като културна индустрия в аудиовизията, свързана с франчайз; въвеждат се по нов начин у нас в научна употреба трудовете на нови за изкуствознанието и медиазнанието автори от областта на литературната теория и критика, предлагащи базисни идеи за изследване на трансмедиаите като актуален проблем в културното поле. Важен принос е опитът за практическо приложение на теоретичните постановки, доколкото идеите и тезите, защитени в дисертационния труд, са в основата на разработване на академични лекционни курсове по съвременно кино от Боян Цанев в сътрудничество с екип от хабилитирани преподаватели.

Изследването има висока когнитивна стойност и би могло да послужи на студенти и преподаватели, на различни организации и хора, както и на други заинтересовани от все още слабо проучената област на трансмедиаалността в дигиталната епоха.

Авторът показва ерудиция, задълбочени познания в областта на различни научни сфери от хуманитаристиката и способност да осмисли теоретично емпиричния материал, извеждайки и защитавайки собствени тези.

Лични качества на автора

Боян Цанев е редовен докторант в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ от 2021 г. Учи 2014 „Английска филология“, СУ „Св. Климент Охридски“ от 2011 до 2014 г. В НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ придобива бакалавърска степен по „Екранни изследвания и журналистика“ през 2019 г. и магистърска степен през 2020 по „Мениджмънт в екранните изкуства“. Специализира в Двугодишното лятно училище за аудиовизуални архиви на Международната федерация на филмовите архиви FIAF през 2021 г. От 2019 е филмов експерт в Българска национална

филмотека. Участва в различни проекти като изследовател, редактор, преводач, селекционер и пр. Той е член на екипа на сериозен научен проект на Институт за изследване на изкуствата – БАН, подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ – КИНОКУЛТУРА, ИЗКУСТВА И ОБРАЗИ В БЪЛГАРИЯ (КИНО.БГ). Формиране на обществената значимост на филмовата култура в периода между двете световни войни, с ръководител доц. д. н. Александър Донев. Също така води Академичен семинар с участието на докторанти и преподаватели в НАТФИЗ. Носител е наградата „Млад критик“ на СБФД, Гилдия „Критика“ за 2022 г.

Всички тези качества и компетентности на дисертанта определят отличните резултати от изследването.

Препоръки и бележки

Има какво да се желае по отношение на дефинирането на някои от използваните понятия. Текстът се нуждае от отстраняване на някои стилови, пунктуационни, правописни и пр. неточности, както и повторения. Библиографията би следвало да бъде още малко разширена и прецизирана. Възможно е да бъдат подготвени и илюстрации за едно бъдещо издание. Препоръчвам дисертацията след известни корекции да бъде публикувана като монография.

Заключение

Предложеният дисертационен труд отговаря на изискванията по чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ. Докторантът има значително повече от изискуемия минимум публикации – 6 на брой и две под печат. С оглед на вече изтъкнатите качества и приносите на дисертационния труд на Боян Ценев, давам положителна оценка и предлагам да му бъде присъдена ОНС „доктор“.

Дата: 20. 05. 2024

Проф. д-р Йоана Спасова-Дикова